

100 de ani. Războiul româno-ungar din 1919

Cursa spre râul Tisa

În timp ce trupele române respingeau inamicul și ocupau linia preconizată Hust-Satu Mare-Carei-Oradea-Salonta, informațiile obținute arătau că forțele ungare care se retrăgeau din Munții Apuseni se concentrează la nord de Debrețin și la sud, la Beckescsaba, iar divizia de secui în zona Mátészalka-Hodász-Vaja se afla în contact și lupta cu Divizia 2 cavalerie.

Știrile mai arătau că trupele ungare trec peste Tisa toate materialele de cale ferată, precum și depozitele retrase din teritoriile ce trebuiau să revină României. Față de această situație, Marele Cartier General român intervine pe lângă Comandamentul armatei aliate de Orient să aprobe înaintarea trupelor noastre până la Tisa.

Această solicitare este impusă în primul rând prin considerații militare. Concentrările inamice la Debrețin, Beckescsaba și Divizia de secui arătau intenția clară a guvernului bolșevic de a nu înceta operațiunile nici după ocuparea de către armata română a liniei menționate la Conferința de Pace. În aceste condiții, linia ocupată de români era dezavantajoasă, în câmpie, cu o lungime de 300 de km, fără vreun obstacol natural. Ar fi trebuit să menținem trupe numeroase pe poziții defensive, iar zona din spate, până la Munții Apuseni, era prea îngustă pentru a permite manevrarea rezervelor în bune condiții, ca să poată ajunge cu ușurință în orice punct al frontului. Aceste dezavantaje s-ar fi ameliorat dacă înaintam până la Tisa, punând între noi și inamic un puternic obstacol natural. Mai mult, în acest mod erau împiedicați să treacă peste Tisa materialul de cale ferată și depozitele adunate din Transilvania, precum și tot ce apucaseră să jefuiască.

Aliații aprobă înaintarea trupelor române până la Tisa, iar generalul Franchet d'Esperey își exprimă părerea că ar trebui să capturăm cât mai mult material și cât mai mulți prizonieri. Ciudat, nu? Același general Franchet d'Esperey, cu câteva luni în urmă, negocia cu ungurii până unde pot înainta trupele române, stabilindu-se astfel cursul mijlociu al Mureșului ca demarcație, fapt ce a costat viața a sute de români rămași în teritoriul controlat de unguri.

La 20 aprilie, Comandamentul Trupelor din Transilvania ordonă continuarea operațiilor până la completa distrugere a forțelor cu care inamicul operează la est de Tisa și punerea lui în imposibilitate de a evacua trupe și materiale peste râu. Pentru asta era necesară ocuparea cât mai rapidă a nodurilor de cale ferată de la Debrețin și Beckescsaba și distrugerea podurilor de peste Tisa, mai puțin acelea care pot fi controlate rapid.

Disponerea trupelor

Conceptia manevrei preconizate de Comandamentul Trupelor din Transilvania ținea cont de realitățile câmpului de luptă și de forțele implicate, ca număr fiind aproximativ egale, diferind doar disponerea lor.

Astfel, în fața Grupului de Nord, în zona Mátészalka, inamicul dispunea de 6.000 de soldați, în zona Debrețin – de 20.000 de oameni (13.000 retrași de la Carei, 4.000 brigada de honvezi respinsă de Divizia 6 Infanterie, și cei 3.000 aflați la Debrețin de

la început, plus cei retrași din valea Crișului Repede și de la Oradea (peste 6.000 oameni). În total, peste 35.000 de soldați în fața Grupului de Nord. Acesta avea în componență circa 34.000 de soldați, la care se adaugă în spate rezerva generală, Divizia 18 ardeleană cu 9.900 de oameni. Pe frontul Grupului de Sud, în zona Beckescsaba, inamicul dispunea de 30.000 de oameni în fața celor 13.000 români (Diviziile 1 și 2 vânători).

Ținând cont de distanțele ce separau concentrările inamice (60 km între Mátészalka și Debrețin și 100 km între Debrețin și Beckescsaba) rezultă că în cazul unei acțiuni energice a trupelor române, grupările inamice nu se puteau ajuta și sprijini la timp. Concepția operativă a Comandamentului român era cea de a lovi succesiv concentrările inamice, astfel Grupul de Sud va pronunța atacuri de fixare a forțelor inamice superioare de la Beckescsaba, în timp ce Grupul de Nord va izbi spre Mátészalka, aruncând Divizia de secui peste Tisa, va ocupa linia râului și va arunca podurile în aer, apoi va debușa spre sud, cuprinzând Debreținul pe la nord, în timp ce DI 6 va ataca dinspre sud de la Oradea, iar DI 7 dinspre est. Ulterior, forțele române vor manevra spre sud, tăind calea de retragere a forțelor inamice de la Beckescsaba.

Desfășurarea ostilităților

Până la 24 aprilie, Grupul de Nord comandat de generalul Traian Moșoiu își îndeplinește misiunile, respingând Divizia de secui, împresurând Debreținul care se predă la 23 aprilie împreună cu 2.000 de soldați. Restul trupelor maghiare se retrage în dezordine spre sud, sau spre Tisa.

Pe frontul Grupului de Sud, colonelul Gheorghe Rasoviceanu ocupă Salonta prin luptă, întregul grup concentrându-se în zona Salonta-Zerind-Chișinău Criș. De la această dată, ținând cont de noile necesități operative, cu trupele inamice de la Mátészalka și Debrețin bătute și în retragere și cele de la Beckescsaba intacte, generalul Gheorghe Mărdărescu, comandantul trupelor din Transilvania, decide mutarea efortului principal la Grupul de Sud, întărit cu DI 6 și un regiment din Brigada 5 Roșiori, precum și cu rezerva generală, Divizia 18 ardeleană. Comanda grupului este preluată de la 25 aprilie de generalul Ștefan Holban.

În concluzie, generalul Gheorghe Mărdărescu lasă Grupul de Nord al generalului Moșoiu să curețe zona de nord până la Tisa de elementele bolșevice ungare bătute și mută direcția de izbire la sud, către Beckescsaba, întărind Grupul de Sud și dirijând rezerva (DI 18 ardeleană) prin Oradea spre Salonta, pentru a presa numeroasele forțe ungare de aici. La 26 aprilie seara, această divizie intră în dispozitiv, alături de celelalte forțe concentrate care împresoară forțele ungare, atât dinspre vest, cât și dinspre nord, la flancul stâng și spatele inamic. Se concentrează astfel 5 divizii de infanterie și un Regiment de Roșiori (35.000 de oameni și 31 de baterii, respectiv 124 guri de foc) contra a aproximativ 30.000 de trupe inamice, o superioritate relativă care putea fi îmbunătățită prin capabilități superioare de manevră.

Între timp, pe frontul Grupului de Nord, ținând seama de informațiile conform cărora la Munkács (Mukachevo, Ucraina) s-ar

Regele Ferdinand discutând cu Iuliu Maniu, generalii Prezan (cu spatele), Mărdărescu și Panaitescu în piața centrală din Beckescsaba

Regele Ferdinand decorează soldații români în piața centrală din Beckescsaba

afla 400 de gardiști roșii și la Csap (Chop, Ucraina) alți 1.200, detașamentul generalului Marcel Olteanu primește ordin să ocupe aceste localități, în ideea de a face legătura cu cehoslovacia și a împiedica o posibilă legătură cu bolșevicii ruși prin Galiția. Trupele române trec Tisa și înfrâng rezistența inamică din fața orașului Nyíregyháza și ocupă orașul. Detașamentul colonelului Ioan din cadrul forțelor generalului Olteanu respinge ultimele elemente inamice și înaintază spre orașele amintite (29 aprilie), unde face joncțiunea cu trupele cehoslovace, închizând astfel posibilitatea legăturii între bolșevicii unguri și cei ruși. Mai mult, Divizia de secui este încercuită și nevoită a se preda.

Pe frontul Grupului de Sud, detașamentul colonel Botea din DI 6 (9 batalioane și 5 baterii și jumătate) atacă forțele inamice compuse din 5 batalioane și 2 baterii situate în spatele canalului Hortobágy (lățime 10 metri și adâncime de 3-4 metri) la 28 aprilie, dar un detașament condus de colonelul Iordănescu din DI 7 reușește să-l treacă amenințând flancul de nord inamic, soldații unguri părăsesc poziția, retrăgându-se spre Kisújszállás. Această localitate este cucerită prin luptă de detașamentul colonelului Botea, în timp ce Iordănescu ocupă Karczag.

Divizia 2 vânători a continuat înaintarea spre Beckescsaba, dinspre Salonta și Zerind (valea Crișului Alb), ocupând Gyula și ajungând pe 25 aprilie la 12 kilometri de oraș. În ziua următoare Detașamentul colonel Rasoviceanu a învâluit orașul pe la nord, iar Divizia I vânători la sud, orașul fiind ocupat în scurt timp. Trupele inamice s-au retras spre Szolnok, unde plănuiau să opună rezistență în spatele confluenței râurilor Barcău și Crișul Repede. Manevrele Grupului de Sud au dus la tăierea liniilor de retragere ale inamicului ce se retrăgea spre Szolnok, zdrobindu-i rezistențele succesive de la Szarvas - Mezőtúr, astfel că până la 1 mai 1919 toate formațiunile inamice au fost aruncate dincolo de Tisa.

Practic, la 1 mai 1919, trupele române stăpânesc malul stâng al Tisei, aruncând dincolo de ea resturile armatei ungare, ba chiar controlează un cap de pod pe malul drept, în zona de nord, către Nyíregyháza. După lupte cumplite, trupele române se opresc punând între ele și inamic un obstacol natural, râul Tisa.

■ D.M.

(SURSE - General Gheorghe Mărdărescu, *Campania pentru desrobirea Ardealului și ocuparea Budapestei*, Editura Militară, 2009; Cristian Negrea, *Războiul româno-ungar de la 1919*)